

Katalog wydatków kwalifikowalnych i niekwalifikowalnych

Działanie FELB.02.13 Adaptacja do zmian klimatu - IIT.

- Typ I: Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu. Wdrażanie działań dla miast innych niż wspieranych na poziomie krajowym (projekty polegające m. in. na gospodarowaniu wodami opadowymi, rozwoju zielonej i błękitnej infrastruktury obszarów zurbanizowanych).
- Typ III: Budowa, przebudowa lub remont urządzeń wodnych i infrastruktury towarzyszącej służących zmniejszeniu skutków powodzi lub suszy. Projekty o charakterze regionalnym i lokalnym wynikające z potrzeb JST.
- Typ IV: Wspieranie małej retencji (w tym zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych oraz rozwój błękitno-zielonej infrastruktury) wsparcie projektów realizowanych przez podmioty inne niż podlegające/nadzorowane przez administrację centralną.
  - Typ: Edukacja w obszarze zmian klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych.

Początkiem okresu kwalifikowalności wydatków jest **1 stycznia 2021 r.** W przypadku projektów rozpoczętych przed początkową datą kwalifikowalności wydatków, do współfinansowania kwalifikują się jedynie wydatki faktycznie poniesione od tej daty. Wydatki poniesione wcześniej nie stanowią wydatku kwalifikowalnego. Kończącą datą kwalifikowalności wydatków jest dzień **31 grudnia 2029 r.**

Dofinansowania nie może uzyskać projekt, który został fizycznie ukończony (w przypadku robót budowlanych) lub w pełni wdrożony (w przypadku dostaw i usług) przed złożeniem wniosku o dofinansowanie w ramach ogłoszonego naboru, niezależnie od tego, czy wszystkie powiązane płatności zostały dokonane przez Beneficjenta.

Ocena kwalifikowalności wydatku polega na analizie jego poniesienia zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa unijnego i prawa krajowego, umową o dofinansowanie/ decyzją/porozumieniem, *Wytycznymi Minister Funduszy i Polityki Regionalnej dotyczące kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027* z 18 listopada 2022 r. (zwanymi dalej Wytycznymi) oraz innymi dokumentami, do których stosowania Beneficjent zobowiązał się w umowie o dofinansowanie/decyzji/ porozumieniu.

Na etapie oceny formalnej oraz oceny merytorycznej projektu o dofinansowanie dokonywana jest ocena kwalifikowalności **planowanych** wydatków. Pozytywna ocena i przyznanie dofinansowania na realizację projektu i podpisanie z Beneficjentem umowy o dofinansowanie nie oznaczają, że wszystkie wydatki, które Beneficjent

przedstawi we wniosku o płatność w trakcie realizacji projektu na pewno będą zrefundowane lub rozliczone (w przypadku zaliczek). Kwalifikowalność wydatków jest również oceniana w trakcie realizacji projektu, kiedy Beneficjent przedkłada kolejne wnioski o płatność oraz podczas kontroli projektu. Ocena kwalifikowalności poniesionych wydatków jest prowadzona także po zakończeniu realizacji projektu – w zakresie obowiązków nałożonych na Beneficjenta Umową o dofinansowanie oraz wynikających z przepisów prawa.

W trakcie realizacji projektu sprawdzeniu podlega w szczególności:

- a) jest zgodny z przepisami prawa,
- b) jest zgodny z umową o dofinansowanie projektu i Wytycznymi oraz innymi procedurami, do stosowania których beneficjent zobowiązał się w umowie o dofinansowanie projektu,
- c) został faktycznie poniesiony zgodnie z zasadą określoną w podrozdziale 3.1, Wytycznych w okresie wskazanym w umowie o dofinansowanie projektu,
- d) spełnia warunki określone w programie i SZOP oraz regulaminie wyboru projektów,
- e) jest niezbędny do realizacji celów projektu i został poniesiony w związku z realizacją projektu,
- f) został dokonany w sposób przejrzysty, racjonalny i efektywny, z zachowaniem zasad uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów,
- g) został należycie udokumentowany zgodnie z wymogami określonymi w Wytycznych oraz z zasadami określonymi przez IZ,
- h) został rozliczony we wniosku beneficjenta o płatność,
- i) dotyczy towarów dostarczonych lub usług wykonanych lub robót budowlanych zrealizowanych.

Ponadto należy pamiętać o tym, że przyznane dofinansowanie to środki publiczne. Wobec tego Beneficjenci zobowiązani są do stosowania ustawy Prawo zamówień publicznych albo do dokonania wyboru wykonawców zgodnie z zasadą konkurencyjności.

Co do zasady wydatkiem kwalifikowanym jest wydatek poniesiony przez Beneficjenta, z którym podpisano umowę o dofinansowanie/decyzję/porozumienie. W przypadku, gdy projekt realizowany jest w partnerstwie wydatek może być poniesiony przez Partnera (jeśli tak stanowi umowa/porozumienie o partnerstwie).

Katalog wydatków kwalifikowalnych jest katalogiem zamkniętym natomiast katalog wydatków niekwalifikowalnych obejmuje pozostałe koszty poniesione w związku z realizacją przedsięwzięcia, które nie zostały wymienione w katalogu kosztów kwalifikowalnych.

Niniejszy załącznik do Regulaminu wyboru projektów określa katalog wydatków kwalifikowalnych w projektach realizowanych w ramach Priorytet FELB.02 Fundusze europejskie na zielony rozwój lubuskiego Działanie FELB.02.13 Adaptacja do zmian klimatu - IIT.

I. Wydatki kwalifikowalne

Typ I: Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu. Wdrażanie działań dla miast innych niż wspieranych na poziomie krajowym (projekty polegające m. in. na gospodarowaniu wodami opadowymi, rozwoju zielonej i błękitnej infrastruktury obszarów zurbanizowanych).

W ramach działania wsparcie otrzymają przedsięwzięcia z zakresu adaptacji do skutków zmian klimatycznych miast. Działania ukierunkowane będą na zarządzanie wodami opadowymi/roztopowymi na obszarach zurbanizowanych poprzez różne formy retencji i rozwój infrastruktury zieleni, rozwój zielonej i błękitnej infrastruktury obszarów zurbanizowanych, ograniczenie zajmowania gruntów oraz zasklepiania gleby.

Przystosowanie terenu objętego realizacją projektu, społeczeństwa, gospodarki, a także środowiska przyrodniczego, do negatywnych skutków spowodowanych zmianą klimatu, poprzez skuteczne zarządzanie w sytuacjach wystąpienia ekstremów pogodowych oraz możliwie jak najszybszej naprawy zaistniałych szkód.

Zgodnie z zapisami Linii Demarkacyjnej, wsparcie będzie możliwe dla miast poniżej 20 tys. mieszkańców nie posiadających Miejskich Planów Adaptacji (w przypadku stolic powiatów - do 15 tys. mieszkańców), w tym miasta nie posiadające Miejskich Planów Adaptacji.

Wspierane inwestycje, nie mogą powodować nieosiągnięcia dobrego stanu lub potencjału jednolitych części wód, nie mogą też pogarszać stanu lub potencjału jednolitych części wód oraz nie mogą mieć znaczącego wpływu na cele ochrony obszarów objętych siecią Natura 2000.

Jako element uzupełniający będzie możliwość realizacji elementów edukacji w obszarze zmian klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych.

Do wydatków kwalifikowalnych, mogą zostać zaliczone między innymi następujące interwencje:

1. zazielenienia zbiorników wodnych lub ich renaturyzacji w lokalnych zlewniach;
2. budowa, rozbudowa lub remont zbiorników wód opadowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą (w tym m.in. urządzenia podczyszczające i instalacje rozprowadzania zebranej wody);
3. likwidacja zasklepienia lub uszczelnienia gruntu poprzez stosowanie wzmocnień przepuszczalnych dla wody np.: ażurowych lub żwirowych, jak również poprzez stosowanie rozwiązań opartych na przyrodzie, w tym zakładających przywrócenie do stanu pierwotnego;
4. tworzenie ogrodów deszczowych, stawów, niecek (zagłębienia terenu), nawierzchni przepuszczalnych, zielone dachy, mokradła;

5. projekty dotyczące gospodarowania i zarządzania wodą przeznaczoną do spożycia (z wyjątkiem uzdatniania i dystrybucji wody), w zakresie, w jakim wynika to z konieczności dostosowania do ekstremalnych zjawisk pogodowych;
6. tworzenie korytarzy ekologicznych wentylacyjnych (przewietrzających);
7. projekty obejmujące rozszczelnienie powierzchni nieprzepuszczalnych (usuwanie betonowych, asfaltowych i innych powierzchniowych uszczelnień gruntu, a także wymiana gruntów, które stały się nieprzepuszczalne w wyniku chemicznego zasklepienia oraz wymiana lub spulchnienie gruntów zagęszczonych) i przywrócenie na tych powierzchniach wegetacji na gruncie rodzimym.
8. budowa lub zakup urządzeń wodnych uzupełniających sieć kanalizacyjną pozwalających na zatrzymanie wody w miejscu opadu (w tym zazielenienie obszaru objętego realizacją projektu), które przyczyniają się do odprowadzania, zatrzymania, retencjonowania, wykorzystania wód opadowych/i lub oczyszczania (w razie potrzeby) wód opadowych, przy czym dla tej infrastruktury preferowane będzie użycie metod naturalnych lub bazujących na rozwiązaniach opartych na przyrodzie, w tym wiążących się z zasilaniem wód gruntowych i podziemnych oraz rozwojem zieleni. Wspierane będą działania bazujące na wykorzystaniu naturalnej zdolności retencji, samooczyszczania oraz odprowadzania wód opadowych z danego terenu np. rowy odwadniające, muldy, zbiorniki odparowujące, obsadzone roślinnością stawy sedimentacyjne, obiekty hydrofitowe oczyszczania wód opadowych, ogrody deszczowe, mikromokradła, niecki bioretencyjne i infiltracyjne.
9. projekty dotyczące rozbudowy kanalizacji deszczowej mogą uzyskać wsparcie, jeśli wynikają z planów adaptacji miast do zmian klimatu (w przypadku miast powyżej 20 tys. mieszkańców.) lub są uzasadnione zagrożeniem powodziowym (dla miast poniżej 20 tys. mieszkańców). Projekty w miastach, które nie posiadają planów adaptacji do zmian klimatu będą realizowane w sposób zintegrowany (integrujące działania takie jak: zielono-niebieska infrastruktura, zarządzanie i retencja wodami opadowymi na miejscu, m.in. rozwiązania oparte na mikroretencjach, odseparowanie gruntu w miejscach publicznych itp.).
10. w ramach realizacji projektu, elementy małej infrastruktury kanalizującej ruch turystyczny oraz infrastruktury przyrodniczej (tj. szlaki spacerowe / turystyczne / rowerowe, ławki / leżaki parkowe, kosze do segregacji śmieci, kosze parkowe, osłony drzew, leżaki, wiaty, stojaki na rowery, blokady / zapory parkingowe, oznaczenia terenu inwestycji, oświetlenie, donice na rośliny itp.);
11. wydatki na działania informacyjno-promocyjne bezpośrednio związane z realizacją i promocją projektu maksymalnie 30 tys. PLN całkowitych wydatków kwalifikowalnych projektu (tablice, naklejki, strona internetowa, ogłoszenie w prasie itp.);
12. wydatki na działania informacyjno-edukacyjne w zakresie wiedzy o zmianach klimatu i ochrony zasobów wodnych (spotkania z lokalną społecznością, materiały w wersji elektronicznej, strona internetowa, w tym materiały do pobrania oraz

publikacje on-line itd., artykuł w prasie lokalnej lub/i audycja w lokalnym radiu lub/i reklama w lokalnej telewizji, kampanie w szkołach, przedszkolach itp.);

13. prace przygotowawcze w zakresie wskazanym w umowie o dofinansowanie projektu przez IZ FEWL 21-27 oraz w umowie o dofinansowanie projektu realizowanego w trybie „zaprojektuj i wybuduj” tj:

- analizy przygotowawcze (techniczne, finansowe, ekonomiczne), przygotowanie projektu budowlanego, złożenie wniosku o wydanie pozwolenia na budowę, przygotowanie oceny oddziaływania na środowisko, dokumentacji architektonicznej i planowania zieleni, przygotowanie studiów wykonalności, biznes planu, dokumentacji przetargowej, usługi doradcze związane z przygotowaniem inwestycji; podjęcie prac przygotowawczych;

14. zgodnie z Podrozdziałem 3.5. Podatek od towarów i usług (VAT) Wytycznych dotyczących kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027 Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej, wydatki poniesione na podatek od towarów i usług mogą zostać uznane za kwalifikowalne:

- w projekcie, którego łączny koszt¹ jest mniejszy niż 5 mln EUR (włączając VAT), z wyłączeniem projektów objętych pomocą publiczną;
- w projekcie, którego łączny koszt wynosi, co najmniej 5 mln EUR (włączając VAT), może być kwalifikowalny, gdy brak jest prawnej możliwości odzyskania podatku VAT zgodnie z przepisami prawa krajowego;

Wnioskodawca, który zaliczy podatek VAT do wydatków kwalifikowalnych, zobowiązany jest dołączyć do wniosku o dofinansowanie projektu „Oświadczenie o kwalifikowalności podatku VAT”. Oświadczenie składa się z dwóch integralnych części. W ramach pierwszej części Wnioskodawca/Partner (jeśli dotyczy) oświadcza, iż w chwili składania wniosku o dofinansowanie projektu nie ma prawnej możliwości odzyskania podatku VAT, którego wysokość została określona we wniosku o dofinansowanie projektu. Natomiast w części drugiej Wnioskodawca/Partner (jeśli dotyczy) zobowiązuje się do zwrotu zrefundowanej ze środków unijnych części VAT, jeżeli zaistnieją przesłanki umożliwiające odzyskanie tego podatku. IZ FEWL 21-27 zastrzega sobie możliwość weryfikacji kwalifikowalności podatku VAT na każdym etapie realizacji projektu.

II. Wydatki kwalifikowalne

Typ III: Budowa, przebudowa lub remont urządzeń wodnych i infrastruktury towarzyszącej służących zmniejszeniu skutków powodzi lub suszy. Projekty o charakterze regionalnym i lokalnym wynikające z potrzeb JST.

---

¹ Łączny koszt projektu należy rozumieć jako całkowity koszt projektu obejmujący koszty kwalifikowalne i niekwalifikowalne.

Inwestycje w zakresie zwiększenia naturalnej retencji oraz działań wspierających przeciwdziałania skutkom susz lub powodzi. Projekty mające na celu ochronę i odtworzenie naturalnego lub półnaturalnego ekosystemu retencjonującego wodę (tj. torfowiska, bagna, tereny podmokłe, stawy, starorzecza i oczka wodne, trwałe użytki zielone).

Jako element uzupełniający będzie możliwość realizacji elementów edukacji w obszarze zmian klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych.

1. Do wydatków kwalifikowalnych, mogą zostać zaliczone między innymi następujące Typy działań:
  - ochrona lub zwiększanie retencji zlewniowej na gruntach leśnych, wodno-błotnych, zadrzewionych i zakrzewionych, na użytkach rolnych oraz na gruntach zabudowanych i zurbanizowanych;
  - ochrona lub przywrócenie retencji dolin rzecznych;
  - zachowanie i rozbudowa (poprawa) funkcjonalności systemu zabezpieczenia obszarów depresyjnych;
  - odbudowa zniszczonej przez powódzie infrastruktury przeciwpowodziowej. Projekty o charakterze regionalnym i lokalnych wynikające z potrzeb JST.
  - zwiększanie retencji na gruntach leśnych zadrzewionych i zakrzewionych, wodno-błotnych, na użytkach rolnych oraz na gruntach zabudowanych i zurbanizowanych;
  - zwiększenie retencji dolin rzecznych;
  - budowę mobilnych systemów ochrony przed powodzią;
  - budowę, przebudowę wałów przeciwpowodziowych wyłącznie w przypadku, gdy nie ma możliwości zastosowania innych rozwiązań.
2. wydatki na działania informacyjno-promocyjne bezpośrednio związane z realizacją i promocją projektu maksymalnie 30 tys. PLN całkowitych wydatków kwalifikowalnych projektu (tablice, naklejki, strona internetowa, ogłoszenie w prasie itp.);
3. wydatki na działania informacyjno-edukacyjne w zakresie wiedzy o zmianach klimatu i ochrony zasobów wodnych (spotkania z lokalną społecznością, materiały w wersji elektronicznej, strona internetowa, w tym materiały do pobrania oraz publikacje on-line itd., artykuł w prasie lokalnej lub/i audycja w lokalnym radiu lub/i reklama w lokalnej telewizji, kampanie w szkołach, przedszkolach);
4. prace przygotowawcze w zakresie wskazanym w umowie o dofinansowanie projektu przez IZ FEWL 21-27 oraz w umowie o dofinansowanie projektu realizowanego w trybie „zaprojektuj i wybuduj” tj:
  - analizy przygotowawcze (techniczne, finansowe, ekonomiczne), przygotowanie projektu budowlanego, złożenie wniosku o wydanie pozwolenia na budowę, przygotowanie oceny oddziaływania na środowisko, dokumentacji architektonicznej i planowania zieleni, przygotowanie studiów wykonalności,

biznes planu, dokumentacji przetargowej, usługi doradcze związane z przygotowaniem inwestycji; podjęcie prac przygotowawczych;

5. zgodnie z Podrozdziałem 3.5. Podatek od towarów i usług (VAT) Wytycznych dotyczących kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027 Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej, wydatki poniesione na podatek od towarów i usług mogą zostać uznane za kwalifikowalne:

- w projekcie, którego łączny koszt¹ jest mniejszy niż 5 mln EUR (włączając VAT), z wyłączeniem projektów objętych pomocą publiczną;
- w projekcie, którego łączny koszt wynosi, co najmniej 5 mln EUR (włączając VAT), może być kwalifikowalny, gdy brak jest prawnej możliwości odzyskania podatku VAT zgodnie z przepisami prawa krajowego;

Wnioskodawca, który zaliczy podatek VAT do wydatków kwalifikowalnych, zobowiązany jest dołączyć do wniosku o dofinansowanie projektu „Oświadczenie o kwalifikowalności podatku VAT”. Oświadczenie składa się z dwóch integralnych części. W ramach pierwszej części Wnioskodawca/Partner (jeśli dotyczy) oświadcza, iż w chwili składania wniosku o dofinansowanie projektu nie ma prawnej możliwości odzyskania podatku VAT, którego wysokość została określona we wniosku o dofinansowanie projektu. Natomiast w części drugiej Wnioskodawca/Partner (jeśli dotyczy) zobowiązuje się do zwrotu zrefundowanej ze środków unijnych części VAT, jeżeli zaistnieją przesłanki umożliwiające odzyskanie tego podatku. IZ FEWL 21-27 zastrzega sobie możliwość weryfikacji kwalifikowalności podatku VAT na każdym etapie realizacji projektu.

III. Wydatki kwalifikowalne

Typ IV: Wsparcie małej retencji (w tym zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych oraz rozwój błękitno-zielonej infrastruktury) wsparcie projektów realizowanych przez podmioty inne niż podlegające/nadzorowane przez administrację centralną.

Jako element uzupełniający będzie możliwość realizacji elementów edukacji w obszarze zmian klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych.

1. Wspierane będą systemy zapobiegające podtopieniom i zalaniom, ograniczające lub likwidujące skutki tych zdarzeń, poprzez zwiększenie odporności na ekstremalne zjawiska pogodowe. Opóźnienie odpływu wód opadowych oraz retencjonowanie wody w zlewniach lokalnych wraz z systemami jej dystrybucji na okres suszy. Wykorzystanie rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury do

---

¹ Łączny koszt projektu należy rozumieć jako całkowity koszt projektu obejmujący koszty kwalifikowalne i niekwalifikowalne.

zatrzymywania wody w miejscu upadku na terenach objętych realizacją projektu Do wydatków kwalifikowalnych, mogą zostać zaliczone między innymi następujące interwencje:

- budowa, przebudowa lub odbudowa zbiorników małej retencji i zbiorników suchych;
  - budowa, przebudowa lub odbudowa małych urządzeń piętrzących na kanałach i rowach w celu spowolnienia odpływu wód powierzchniowych, przywracania funkcji obszarów mokradłowych i ich ochrony oraz odtwarzanie terenów zalewowych;
  - zakup urządzeń podczyszczających wody opadowe i roztopowe;
2. wydatki na działania informacyjno-promocyjne bezpośrednio związane z realizacją i promocją projektu maksymalnie 30 tys. PLN całkowitych wydatków kwalifikowalnych projektu (tablice, naklejki, strona internetowa, ogłoszenie w prasie itp.);
  3. wydatki na działania informacyjno-edukacyjne w zakresie wiedzy o zmianach klimatu i ochrony zasobów wodnych (spotkania z lokalną społecznością, materiały w wersji elektronicznej, strona internetowa, w tym materiały do pobrania oraz publikacje on-line itd., artykuł w prasie lokalnej lub/i audycja w lokalnym radiu lub/i reklama w lokalnej telewizji, kampanie w szkołach, przedszkolach);
  4. prace przygotowawcze w zakresie wskazanym w umowie o dofinansowanie projektu przez IZ FEWL 21-27 oraz w umowie o dofinansowanie projektu realizowanego w trybie „zaprojektuj i wybuduj” tj:
    - analizy przygotowawcze (techniczne, finansowe, ekonomiczne), przygotowanie projektu budowlanego, złożenie wniosku o wydanie pozwolenia na budowę, przygotowanie oceny oddziaływania na środowisko, dokumentacji architektonicznej i planowania zieleni, przygotowanie studiów wykonalności, biznes planu, dokumentacji przetargowej, usługi doradcze związane z przygotowaniem inwestycji; podjęcie prac przygotowawczych;
  5. zgodnie z Podrozdziałem 3.5. Podatek od towarów i usług (VAT) Wytycznych dotyczących kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027 Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej, wydatki poniesione na podatek od towarów i usług mogą zostać uznane za kwalifikowalne:
    - w projekcie, którego łączny koszt¹ jest mniejszy niż 5 mln EUR (włączając VAT), z wyłączeniem projektów objętych pomocą publiczną;
    - w projekcie, którego łączny koszt wynosi, co najmniej 5 mln EUR (włączając VAT), może być kwalifikowalny, gdy brak jest prawnej możliwości odzyskania podatku VAT zgodnie z przepisami prawa krajowego;

---

¹ Łączny koszt projektu należy rozumieć jako całkowity koszt projektu obejmujący koszty kwalifikowalne i niekwalifikowalne.

Wnioskodawca, który zaliczy podatek VAT do wydatków kwalifikowalnych, zobowiązany jest dołączyć do wniosku o dofinansowanie projektu „Oświadczenie o kwalifikowalności podatku VAT”. Oświadczenie składa się z dwóch integralnych części. W ramach pierwszej części Wnioskodawca/Partner (jeśli dotyczy) oświadcza, iż w chwili składania wniosku o dofinansowanie projektu nie ma prawnej możliwości odzyskania podatku VAT, którego wysokość została określona we wniosku o dofinansowanie projektu. Natomiast w części drugiej Wnioskodawca/Partner (jeśli dotyczy) zobowiązuje się do zwrotu zrefundowanej ze środków unijnych części VAT, jeżeli zaistnieją przesłanki umożliwiające odzyskanie tego podatku. IZ FEWL 21-27 zastrzega sobie możliwość weryfikacji kwalifikowalności podatku VAT na każdym etapie realizacji projektu.

IV. Wydatki kwalifikowalne

Typ: Edukacja w obszarze zmian klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych.

W ramach działania wsparcie otrzymają przedsięwzięcia w zakresie edukacji w celu zmiany postaw i upowszechniania zielonych praktyk, co przyczyni się do osiągnięcia celów środowiskowych i klimatycznych.

- oferta edukacyjna objęta projektem poprzez: np.: organizację zajęć dydaktycznych, organizację zajęć edukacyjnych (stacjonarnych i terenowych) dla grup zorganizowanych, prezentacje multimedialne, projekcje filmowe itp.
- publikacje, filmy i przeźrocza, wydawnictwa, zabawy o tematyce przyrodniczej, zmian klimatu, segregacji odpadów itp.;
- praktyczne (badawcze) zajęcia np. spacer, wycieczki, zajęcia w terenie, doświadczenia i eksperymenty itp.;
- projekty wykorzystujące innowacyjne i cyfrowe narzędzia w zakresie edukacji (nowatorskie rozwiązania programowe, organizacyjne lub metodyczne mające na celu poprawę jakości edukacji) itp.;
- kampanie informacyjne w zakresie podnoszenia świadomości nt. zmian klimatu, sposobów przeciwdziałania i adaptacji, w tym promowania właściwych postaw i zachowań, zarówno zmniejszających negatywny wpływ człowieka na klimat.
- wydarzenia (szkolenia, warsztaty i kursy itp.) promujące zdrowie, permakulturę, ekologię, bioróżnorodność, czy zmian klimatycznych;
- spotkania z lokalną społecznością; materiały w wersji elektronicznej (np. strona internetowa, w tym materiały do pobrania oraz publikacje on-line itd.); artykuły w prasie lokalnej lub/i audycje w lokalnym radiu lub/i reklama w lokalnej telewizji; kampanie w szkołach, przedszkolach itp.;
- inwestycje w zakresie wykonania edukacyjnych np. ogrodów, terenów zielonych itp. wspierających zmiany klimatyczne, bioróżnorodność i ekologiczność itp.

V. Koszty pośrednie:

Typ I :Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu. Wdrażanie działań dla miast innych niż wspieranych na poziomie krajowym (projekty polegające m. in. na gospodarowaniu wodami opadowymi, rozwoju zielonej i błękitnej infrastruktury obszarów zurbanizowanych).

Typ III: Budowa, przebudowa lub remont urządzeń wodnych i infrastruktury towarzyszącej służących zmniejszeniu skutków powodzi lub suszy. Projekty o charakterze regionalnym i lokalnym wynikające z potrzeb JST.

Typ IV: Wspieranie małej retencji (w tym zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych oraz rozwój błękitno-zielonej infrastruktury)wsparcie projektów realizowanych przez podmioty inne niż podlegające/nadzorowane przez administrację centralną.

Typ: Edukacja w obszarze zmian klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych.

Koszty pośrednie – koszty niezbędne do realizacji projektu, których nie można bezpośrednio przypisać do głównego celu projektu, w szczególności koszty administracyjne związane z obsługą projektu, która nie wymaga podejmowania merytorycznych działań zmierzających do osiągnięcia celu projektu. Kosztami pośrednimi w szczególności są:

1. koszty koordynatora projektu oraz innego personelu zaangażowanego w zarządzanie, rozliczanie, monitorowanie projektu lub prowadzenie innych działań administracyjnych w projekcie, w szczególności koszty wynagrodzenia tych osób, ich delegacji służbowych i szkoleń,
2. koszty zarządu (wynagrodzenia osób uprawnionych do reprezentowania jednostki, których zakresy czynności nie są przypisane wyłącznie do projektu, np. kierownika jednostki),
3. koszty personelu obsługowego (obsługa kadrowa, finansowa, administracyjna, sekretariat, kancelaria, obsługa prawna, w tym dotycząca zamówień) na potrzeby funkcjonowania jednostki,
4. koszty obsługi księgowej (wynagrodzenia osób księgujących wydatki w projekcie, koszty związane ze zleceniem prowadzenia obsługi księgowej projektu biuru rachunkowemu),
5. koszty utrzymania powierzchni biurowych (czynsz, najem, opłaty administracyjne),
6. wydatki związane z otwarciem lub prowadzeniem wyodrębnionego na rzecz projektu subkonta na rachunku płatniczym lub odrębnego rachunku płatniczego,

7. odpisy, amortyzacje, koszty najmu lub zakupu aktywów (środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych) używanych na potrzeby osób, o których mowa w pkt. 1 - 4,
8. opłaty za energię elektryczną, ciepłą, gazową i wodę, opłaty przesyłowe, opłaty za odprowadzanie ścieków, opłaty za wywóz odpadów komunalnych,
9. koszty usług pocztowych, telefonicznych, internetowych, kurierskich,
10. koszty usług powielania dokumentów,
11. koszty materiałów biurowych i artykułów piśmienniczych,
12. koszty ochrony,
13. koszty sprzątania pomieszczeń, w tym środków czystości, dezynsekcji, dezynfekcji, deratyzacji tych pomieszczeń,
14. opłaty pobierane od dokonywanych transakcji płatniczych (krajowych lub zagranicznych).

Dla kosztów pośrednich stosuje się Uprozczone metody rozliczania do 7% stawka ryczałtowa na koszty pośrednie (podstawa wyliczenia: koszty bezpośrednie) [art. 54(a) CPR]

VI. Wydatki niekwalifikowalne

Typ I: Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu. Wdrażanie działań dla miast innych niż wspieranych na poziomie krajowym (projekty polegające m. in. na gospodarowaniu wodami opadowymi, rozwoju zielonej i błękitnej infrastruktury obszarów zurbanizowanych).

Typ III: Budowa, przebudowa lub remont urządzeń wodnych i infrastruktury towarzyszącej służących zmniejszeniu skutków powodzi lub suszy. Projekty o charakterze regionalnym i lokalnym wynikające z potrzeb JST.

Typ IV: Wspieranie małej retencji (w tym zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych oraz rozwój błękitno-zielonej infrastruktury) wsparcie projektów realizowanych przez podmioty inne niż podlegające/nadzorowane przez administrację centralną.

Typ: Edukacja w obszarze zmian klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych.

Do wydatków niekwalifikowalnych mogą zostać zaliczone w szczególności:

1. wydatki wskazane w art. 64 rozporządzenia ogólnego, art. 7 ust. 1 i 5 rozporządzenia EFRR i FS, art. 16 ust. 1 rozporządzenia EFS+, art. 9 rozporządzenia FST,

2. wydatki ujęte w podrozdziale 2.3. Wydatki niekwalifikowalne Wytocznych Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej dotyczących kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027,
3. pozostałe wydatki nie związane z realizacją projektu.